

Aktivitetskrav & utvecklad arbetsmarknadspolitik

Från bidrag till jobb - underlag till regeringens
aktivitetskravsreform del 5

Förord

Med rätt förutsättningar kommer regeringens aktivitetskrav kunna leda till att fler går från bidrag till jobb. Det innebär ett nytt kommunalt uppdrag. Individerna möts av tydligare, likvärdiga krav och rätt till mer stöd än idag.

Detta är det femte beslutsunderlag som SKR tar fram att beakta för regering och riksdag. Remisstiden för regeringens utredning har nu gått ut. SKR välkomnar förslagen i stort, men viktiga förutsättningar behöver komma på plats: statlig finansiering av det nya kommunala uppdraget och fler vägar till jobben i samarbete med kommunala bolag, civilsamhälle och näringsliv. Arbetsförmedlingens uppdrag och kommunsamarbete behöver utvecklas och rätt till förskola och fritidshem på heltid säkras för de som kommer omfattas av aktivitetskravet.

Det är givetvis viktigt att väga samman alla yttranden när förslaget ska göras om till en proposition. Jag vill ändå sticka ut hakan och säga att det är särskilt viktigt att lyssna in kommunernas perspektiv. Det är de som är ansvariga för genomförandet i slutändan.

Aktivitetskravsreformen är en chans för regeringen att skapa en lokal och verkningsfull arbetsmarknadspolitik för de som behöver det som mest. Jag ser det också som en potentiell nystart för samarbetet mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen. De undersökningar vi har gjort sedan den stora omdaning 2019 visar på vissa förbättringar, men den övergripande bilden är att alltför stora problem i samarbete och samverkan kvarstår.

Detta blir sista året vi genomför enkäten om kommunernas perspektiv på arbetsmarknadspolitiken i denna form. Vi vill frigöra tid att utforska nya sätt att utveckla området. Jag vill passa på att tacka alla kommuner som har svarat genom åren. Det har varit ovärderligt för att få en aktuell temperaturmätning i en tid av stor förändring. Framöver kommer vi att utforska nya sätt att följa upp och utveckla området.

Stockholm 26 mars 2025

Monica Sonde, Avdelningen för socialtjänst, utbildning & arbete

Innehåll

Sammanfattning & slutsatser	4
SKR:s slutsatser – nödvändiga förutsättningar för genomförande av aktivitetskravsreformen	5
1) Pengarna	5
2) Arbetsförmedlingens stöd & samarbete	5
3) Fler vägar till jobben	5
4) Räkna med barnen	5
Kommunenkät 2024	6
Arbetsförmedling behöver ha en mer lättillgänglig service	6
Arbetsförmedlingens stöd till de långt från arbete behöver växlas upp	8
Samarbetet kring arbetslösa fungerar endast i halva kommunsverige	8
Strategiskt samarbete på plats på fler håll – använd det för att utveckla samverkan	9
Arbetsförmedlingens och kommunernas överenskommelser	10
Arbetsförmedlingen avbryter kommunala insatser för biståndsmottagare utan dialog	11
Tabellbilaga	12

Sammanfattning & slutsatser

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har sedan 2019 gjort årliga enkätundersökningar till kommunerna om den statliga arbetsmarknadspolitiken.

Det finns många gemensamma målsättningar och intressen mellan staten och kommunerna i arbetsmarknadspolitiken – där den främsta så klart är att fler ska komma i jobb. Men i praktiken finns många hinder och problem för samverkan. Både Arbetsförmedlingens och kommunernas uppdrag behöver utvecklas för att vi ska lyckas tillsammans.

Undersökningen 2024 visar att Arbetsförmedlingen brister i tillgänglighet, närvaro och likvärdighet, inte minst för de som är i störst behov av stöd:

- Nästan samtliga kommuner hjälper arbetssökande i den egna kommunen med uppgifter som ligger inom Arbetsförmedlingens uppdrag.
- Många kommuner bedömer att Arbetsförmedlingen inte hjälper de som befinner sig långt från arbetsmarknaden att komma i jobb.
- Samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är olikvärdigt – på många håll fungerar inte samspelet kring arbetssökande där individer har behov av stöd från båda parter.

Arbetssökande bollas mellan olika stöd utan en bedömning av vad som är bäst insats för individens väg till jobb. Bland annat brister dialogen.

Arbetsförmedlingen kan, utan förankring eller dialog med kommunen, fatta beslut som innebär att biståndsmottagare måste avbryta pågående kommunala arbetsmarknadsinsatser och istället få stöd från Arbetsförmedlingens leverantörer.

SKR:s slutsatser - nödvändiga förutsättningar för genomförande av aktivitetskravsreformen

SKR välkomnar i stort den utredning som har gjorts av regeringens aktivitetskravsreform.¹ För att reformen ska få avsedd effekt och fungera i praktiken ser vi att regeringen framförallt behöver beakta fyra aspekter:

- 1) Pengarna** Detta nya kommunala uppdrag kräver att staten fullt ut kompenserar kommunerna för den kostnad om drygt 3 miljarder kronor årligen som utredningen räknat fram.
- 2) Arbetsförmedlingens stöd & samarbete** Denna enkätundersökning understryker vikten av att Arbetsförmedlingen utvecklar sitt arbete och inte backar hem ytterligare. Samverkan behöver bli bättre och mer likvärdig över landet – inte minst på operativ nivå kring enskilda individer. Arbetsförmedlingen kommer behöva förändra och anpassa sitt arbete och stöd till arbetssökande. SKR föreslår också att Arbetsförmedlingen blir skyldiga att inhämta underlag från kommunerna innan de fattar beslut om en individ ska anvisas till en fristående aktör. Ibland är det rätt väg, ibland är det mer ändamålsenligt att individen fortsatt får kommunala insatser.
- 3) Fler vägar till jobben** Regeringen behöver ta bort utredningens förslag om avgränsning av insatser till kommunal förvaltning. Insatser måste kunna ges i samarbete med civilsamhälle, kommunala bolag och näringsliv. Både för att individerna ska få fler vägar och kontakter ut i arbetslivet i alla samhällssfärer, och för att kommuner med olika förutsättningar ska ha möjlighet att ta fram tillräckligt många insatser med kvalitet.
- 4) Räkna med barnen** Utredningens förslag om att förskola och fritidshem endast ska erbjudas i linje med vad kommunerna idag erbjuder motverkar ambitioner och mål inom jämställdhetspolitiken och integrationspolitiken såväl som ur ett barnrättsperspektiv. Regeringen behöver hörsamma SKR:s förslag om reglering och finansiering. Förskola och fritidshem på heltid behöver förverkligas.

¹ SKR (2025-01-24). *Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet* Ds 2024:29. Yttrande.

Kommunenkät 2024

SKR har sedan 2019 gjort årliga kommunundersökningar om den statliga arbetsmarknadspolitiken. Den senaste insamlingen skedde under november och december 2024, och besvarades av 242 av 290 kommuner (83 procents svarsfrekvens).

SKR har tillsammans med kommunerna identifierat fem dimensioner för Arbetsförmedlingens lokala närvaro. Frågorna som ställs i enkäten har bäring på dessa.

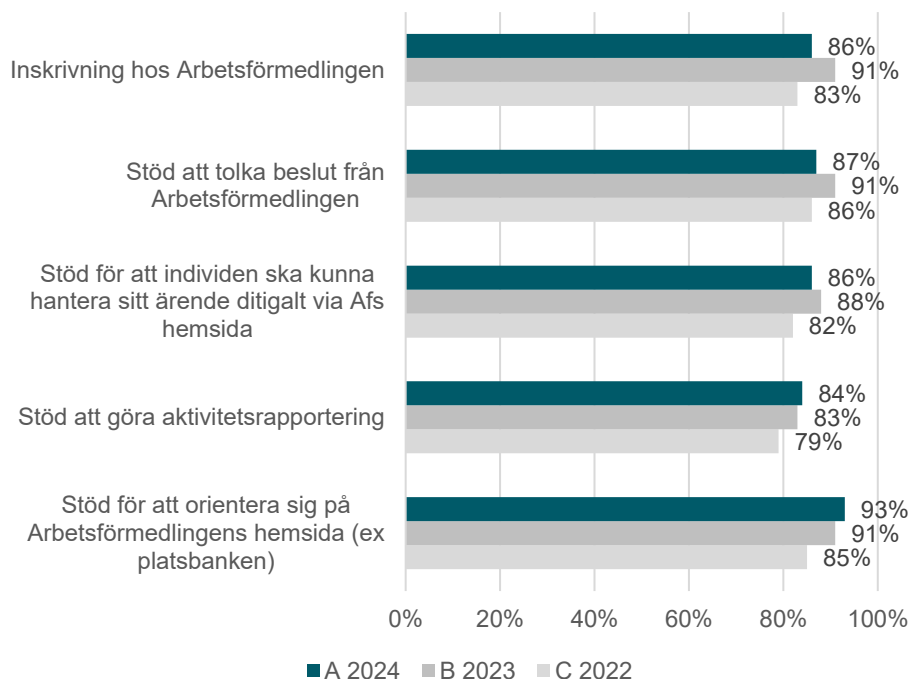

Arbetsförmedling behöver ha en mer lättillgänglig service

Enkäten visar fortsatt att Arbetsförmedlingen varken lyckas vara lättillgänglig eller stödjande för arbetssökande

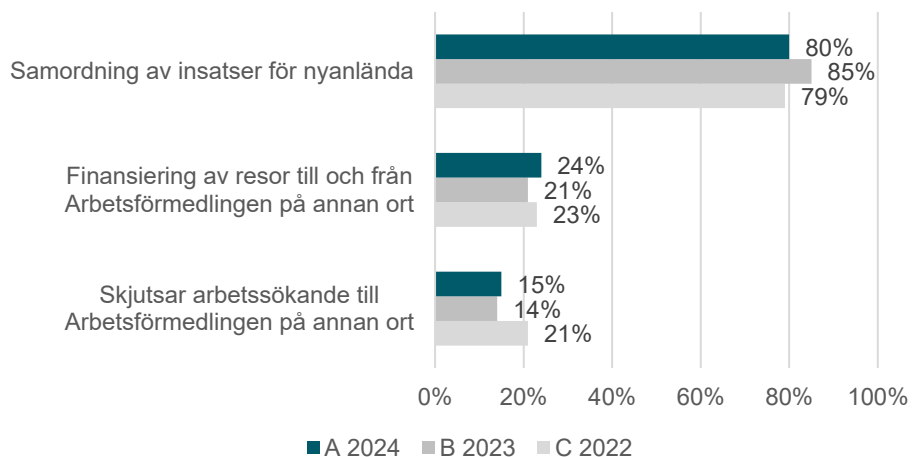
En stor majoritet av kommunerna stöttar individer att skriva in sig på Arbetsförmedlingen, att ge stöd att tolka beslut och hantera sitt ärende och i aktivitetsrapportering (figur 1). Så har det sett ut under många år.

Figur 1. Hjälper er kommun arbetssökande med följande? 2022-2024. Procent.

Detta gäller även samordning av insatser för nyanlända trots att Arbetsförmedlingen har huvudansvaret (figur 2). Det är också noterbart att flera kommuner antingen skjutsar eller finansierar resor till Arbetsförmedlingen på annan ort.

Figur 2. Hjälper er kommun arbetssökande med följande? 2022-2024. Procent.

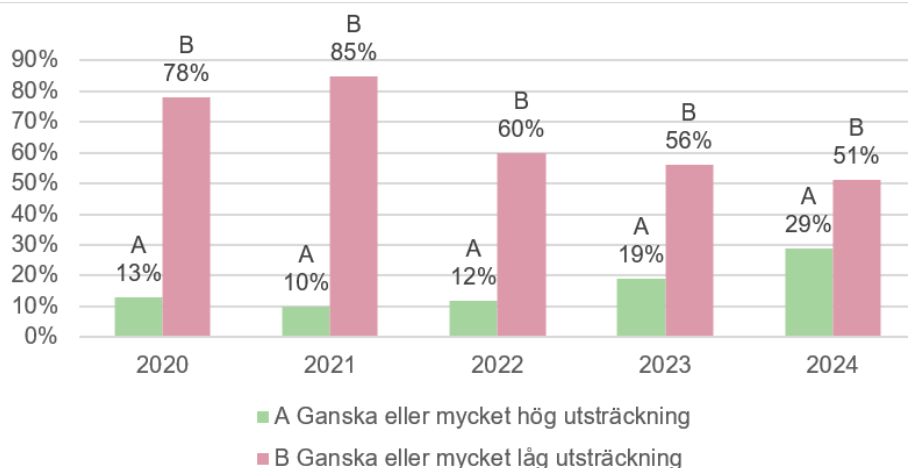

Arbetsförmedlingens stöd till de långt från arbete behöver växlas upp

En viktig del av Arbetsförmedlingens uppdrag handlar om att stötta individer som står långt från arbetsmarknaden mot arbete, och myndigheten har haft särskilda uppdrag kring detta de senaste åren. Det är viktigt att detta förverkligas i alla delar av landet.

Under 2020 och 2021 var det en särskilt hög andel av kommunerna som uppgav att Arbetsförmedlingen gör detta i låg eller mycket låg utsträckning (figur 3). Därefter har vissa förbättringar skett. Andelen som uppger att förmedlingen gör detta i hög eller mycket hög utsträckning ökat till knappt 30 procent. Det är anmärkningsvärt att en så låg del av landets kommuner tycker att en sådan viktig uppgift för myndigheten fungerar väl.

Figur 3. I vilken utsträckning hjälper Arbetsförmedlingen de som befinner sig långt från arbetsmarknaden i din kommun att bli anställda? 2020-2024. Procent.

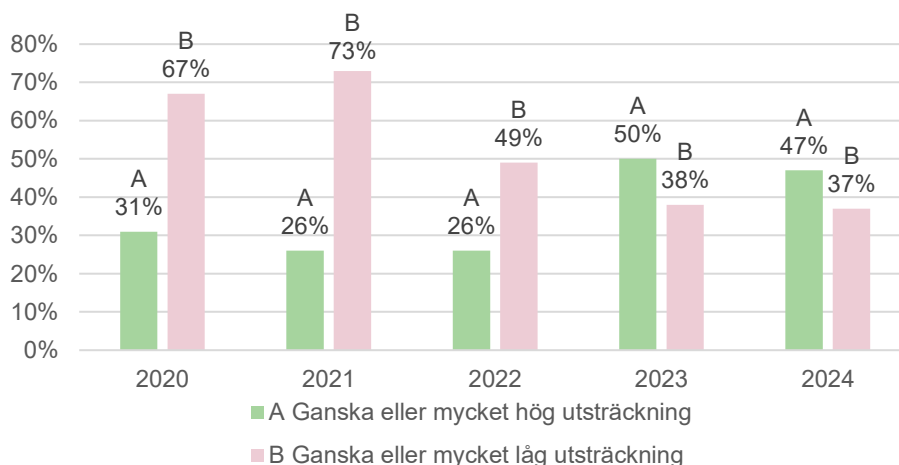
Samarbetet kring arbetslösa fungerar endast i halva kommunsverige

Knappt hälften (47 procent) av kommunerna uppgav 2024 att Arbetsförmedlingen har tillräckliga lokala resurser för att samverka på operativ nivå i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter (figur 4).

Vi ser en positiv förändring från åren 2020–2022 till 2023-2024, vilket troligen kan tillskrivas stabilare förutsättningar för Arbetsförmedlingen och arbete med

att få på plats lokala överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Mellan 2021 och 2022 infördes också ett mittenalternativ som kan påverka mönstren. Samtidigt är det oroväckande att den positiva utvecklingen har stannat av och att alltför många kommuner uppger att samarbetet inte fungerar.

Figur 4. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på operativ nivå med er kommun i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter? 2020–2024. Procent.

Överlag ser vi behov av åtgärder mot den bristande likvärdigheten i Arbetsförmedlingens samarbete med kommunerna. Det är stora variationer kommunernas skattningar av den operativa samverkan mellan olika län. Gävleborg och Örebro län sticker ut med en hög andel positiva svar (89 respektive 82 procent av kommunerna, se tabell A i bilaga).

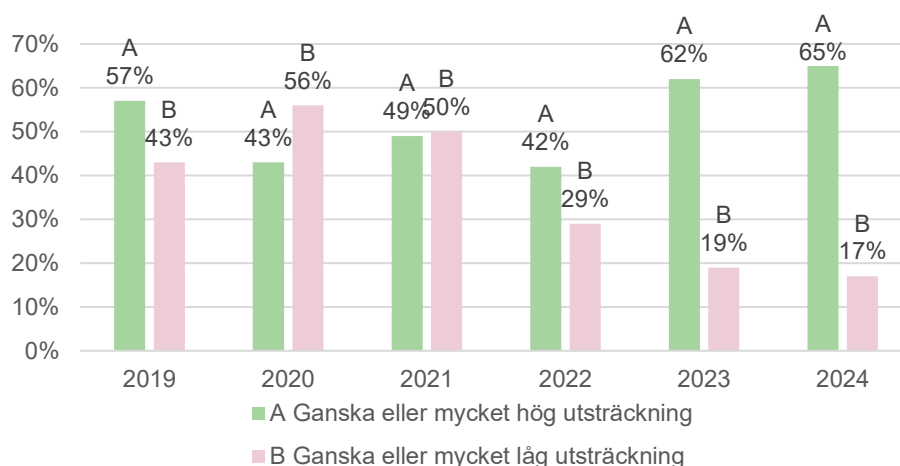
Omvänt framträder en särskilt negativ bild i Värmland och Uppsala län med 94 respektive 67 procent negativa svar. Ytterligare län där utvecklingsbehoven framträder som särskilt stora är Kalmar, Halland och Norrbottens län.

Strategiskt samarbete på plats på fler håll - använd det för att utveckla samverkan

I spåren av att överenskommelser har träffats, så har en allt högre andel kommuner uppgett att Arbetsförmedlingen har tillräckliga resurser för att samverka på strategisk nivå med kommunen. I två tredjedelar av kommunerna

(65 procent) finns alltså en grund för att kunna utveckla samverkan även på den operativa nivån (figur 5).

Figur 5. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på strategisk nivå med er kommun? 2019-2024.

Jämfört med samverkan på operativ nivå är det betydligt vanligare att kommunerna uppger att den strategiska samverkan fungerar. Bland de län där en hög andel kommuner svarar att så är fallet finns bl.a. Gävleborgs, Jämtlands, Skåne, Jönköping, Östergötlands län och Örebro län (figur C i bilaga). Län med högst andel kommuner som gör negativa skattningar är Värmlands och Kalmar län.

Arbetsförmedlingens och kommunernas överenskommelser

Av de kommuner som svarade på enkäten uppgav 91 procent (220 kommuner) att de hade en överenskommelse med Arbetsförmedlingen som var gällande november 2024. Sex procent (15 kommuner) hade inte det och resterande uppgav vet ej.

Av de som hade en gällande överenskommelse så uppgav 68 procent att de hade reviderat överenskommelsen under de senaste 12 månaderna. Annorlunda uttryckt har något mer än hälften av kommunerna uppdaterat sin överenskommelse det senaste året.

Av de som saknade en överenskommelse uppgav 11 att de tidigare haft en överenskommelse och 4 att de inte haft det. Flera av kommunerna uppger att det

pågår dialoger som kan resultera i en uppdaterad överenskommelse, men flera uppger också att Arbetsförmedlingen inte lyckas svara upp mot de behov som finns lokalt.

Av de kommuner som hade en gällande överenskommelse uppgav 16 respektive 40 procent att Arbetsförmedlingen efterlever sina åtaganden i överenskommelsen i mycket eller ganska hög utsträckning. Omvänt uppgav 8 respektive 15 procent att den efterlevdes i mycket eller ganska låg utsträckning. Återstående 18 procent svarade varken eller och 4 procent att de inte kunde bedöma detta.

Sjuttio procent av kommunerna hade en egen överenskommelse med Arbetsförmedlingen. Bland övriga var det vanligaste att tre kommuner ingick i en gemensam överenskommelse – men det finns en spridning från två till fler än tio kommuner i detta avseende.

Arbetsförmedlingen avbryter kommunala insatser för biståndsmottagare utan dialog

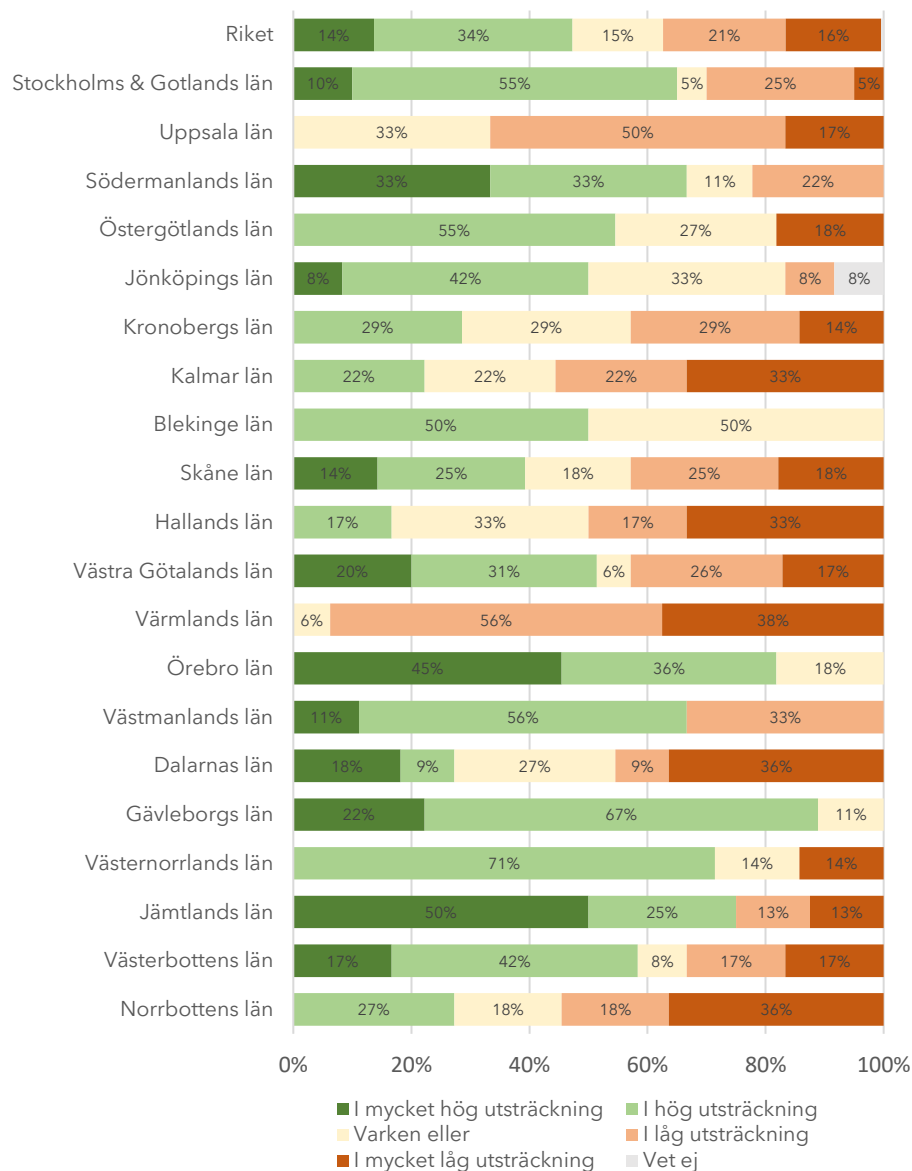
Kommuner har en samrådsskyldighet med Arbetsförmedlingen innan det att de inleder kompetenshöjande insatser för biståndsmottagare. Arbetsförmedlingens insatser har företräde. En utmaning många kommuner lyfter fram är att Arbetsförmedlingen ensidigt därefter kan avbryta kommunala insatser utan att informera sig om individens planering och vad som är mest ändamålsenliga vägen mot arbete.

I enkäten uppger 37 procent av kommunerna att det under de senaste tolv månaderna har hänt att Arbetsförmedlingen ensidigt, utan dialog med kommunen, har fattat beslut som innebär att mottagare av ekonomiskt bistånd behöver avbryta pågående kommunala arbetsmarknadsinsatser (39 procent svarade nej, och 24 procent vet ej).

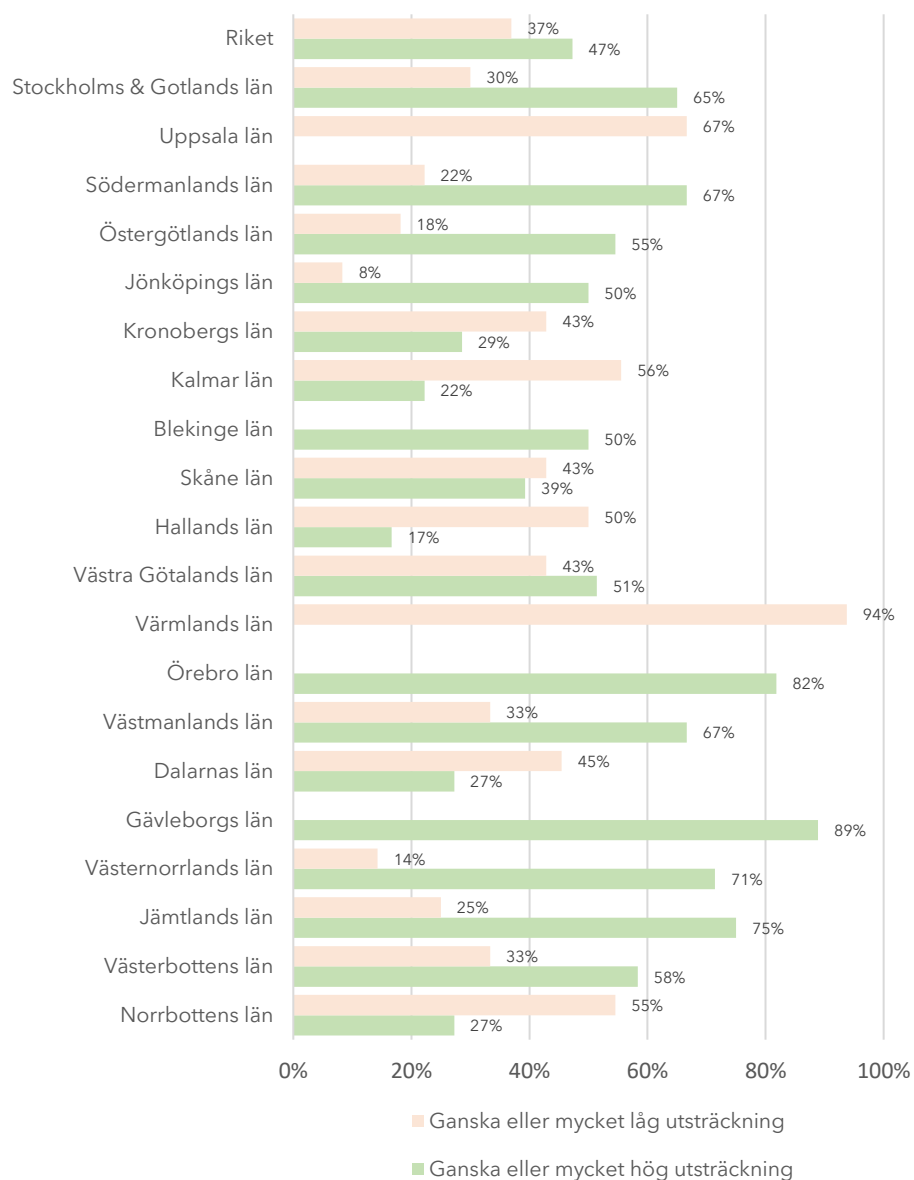
Kommunerna fick uppge ungefär hur många fall det handlat om. Trettioen procent uppgav 4 eller färre individer, och tjugo procent 5 till 9 individer. Sex procent av kommunerna uppgav att det handlade om 30 eller fler individer.

Tabellbilaga

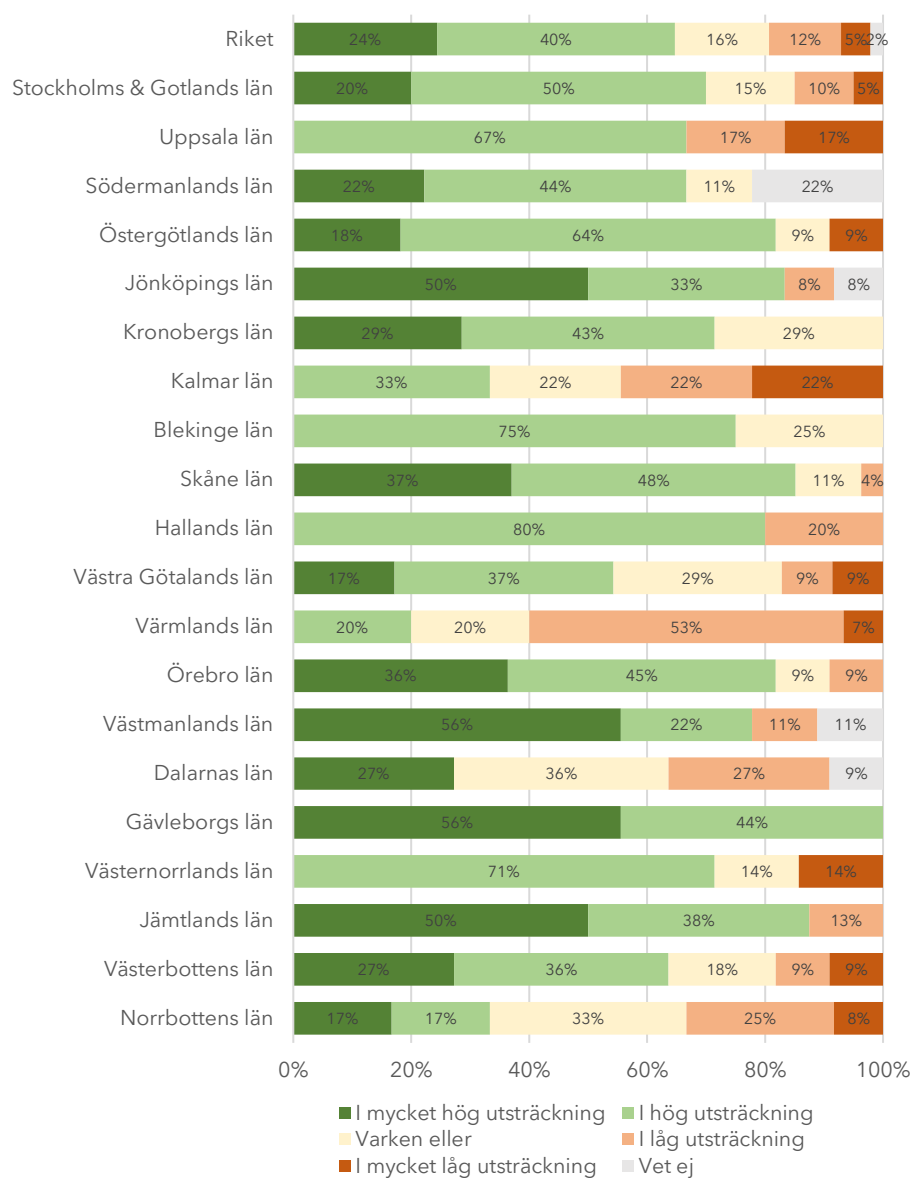
Figur A. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på operativ nivå med er kommun i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter? 2024. Kommuner per län. Procent.

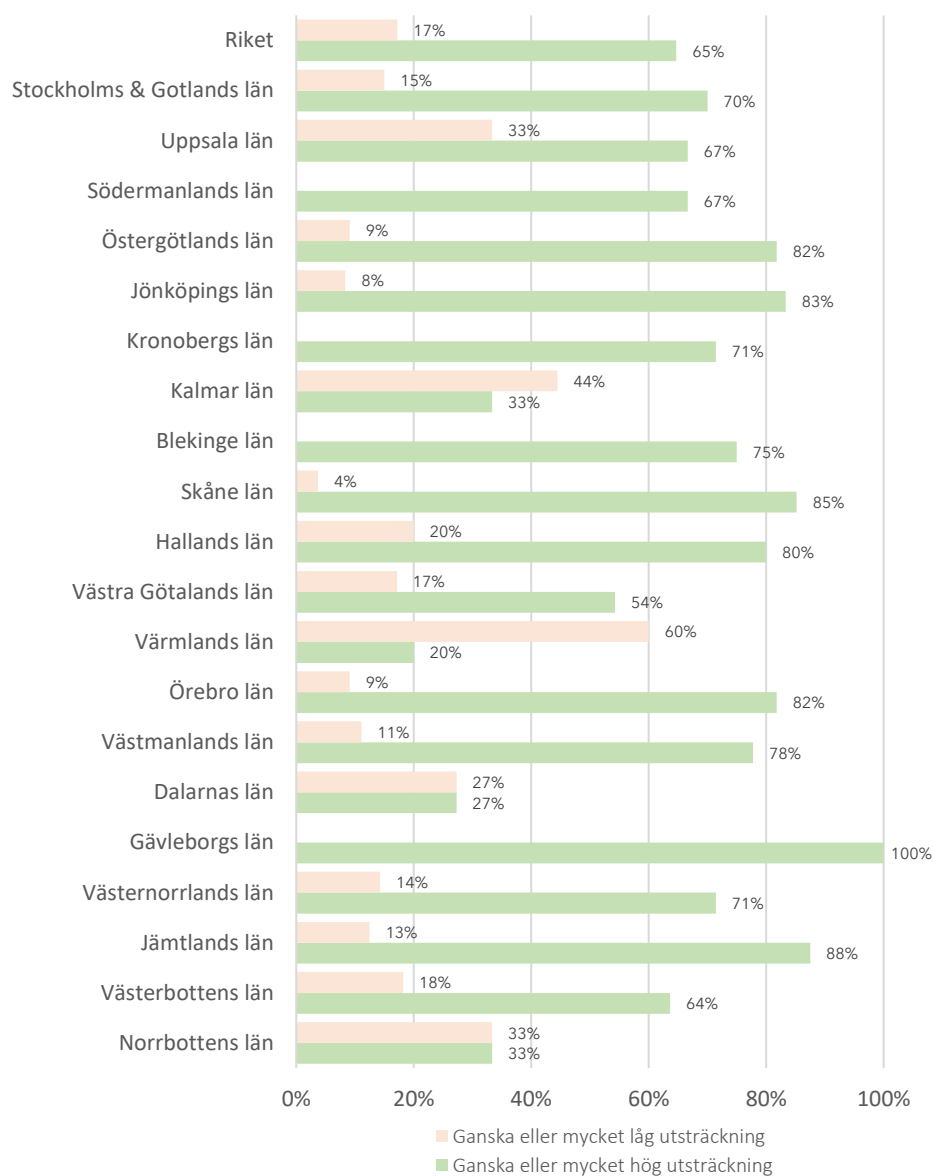
Figur B. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på operativ nivå med er kommun i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter? 2024. Kommuner per län. Procent.

Figur C. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på strategisk nivå med er kommun? 2024. Kommuner per län. Procent

Figur D. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser lokalt tillräckliga för att samverka på strategisk nivå med er kommun? 2024. Kommuner per län. Procent

Aktivitetskrav & utvecklad arbetsmarknadspolitik

Detta är det femte beslutsunderlaget som SKR tar fram för regeringens aktivitetskravsreform. Syftet är att belysa relationen till den statliga arbetsmarknadspolitik och Arbetsförmedlingens uppdrag. Vi har fördjupat denna fråga i tidigare underlag. Vi har tidigare fördjupat kommunerna sex krav för en välfungerande reform utifrån befintlig forskning och erfarenhet, samlat erfarenheter från Arbetsförmedlingens leverantörer samt intervjuat biståndstagare om deras perspektiv.

Upplysningar om innehållet
Oscar Svensson, oscar.svensson@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2025
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-8047-335-4.
Text: Oscar Svensson
www.skr.se